

УДК 378.015.31:17.022.1.057 875

ВИХОВНИЙ ТА ОСВІТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУРИ У ДУХОВНОМУ РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Дзюбишина Наталія Богданівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
nb1970@bk.ru

Розглянуто питання впливу культури, виховання та освіти на духовний розвиток студентів вищих навчальних закладів; наголошено на ролі виховного та освітнього потенціалу культури у розвитку людини; виявлено складові змісту процесу формування духовної культури студентів, розкрито технологію її творення; визначено чинники, що впливають на формування духовної культури молоді; окреслено основні завдання духовного розвитку студентства в процесі залучення виховного потенціалу культури.

Ключові слова: духовний розвиток особистості, культура, духовна культура, освітньо-виховний процес.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. проблеми духовного розвитку особистості і суспільства загалом стають особливо актуальними. Розбудова української державності, інтеграція України у світове та європейське співтовариство, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку духовності. Українська нація потребує чіткої програми духовного відродження, кардинального збагачення духовності кожної людини, оскільки їх відсутність гальмує втілення будь-яких реформ у всіх сферах життя, зокрема й освіти.

Проблема формування духовних цінностей студентської молоді є досить актуальною. Сьогоднішня молодь є активною силою суспільних змін і майбутнє суспільства, його культура, напрям трансформації багато в чому залежатимуть від цінностей та культури, які пропагуватимуться. Націю треба виховувати за принципами моральності, патріотизму та найкращих духовних цінностей, тому їх формування є досить актуальним завданням сучасної освіти. Високий інтерес до культури як важливого для навчально-виховного процесу явища, традиційно властивий педагогіці. Саме культура є змістом виховання, матеріалом, з якого вибудовується виховання. Культура не є зовнішнім «оформленням» суспільства чи його прикрасою, а необхідною умовою його становлення, рушійною силою, стимулом і духовно-практичною основою соціального розвитку. Культура є функція і сфера людського життя, сутнісна властивість власне людського буття, а освіта – її живий «перекладач» і транслятор. Культура має гігантську соціально-детермінуючу силу і по суті є головним способом становлення людини, її другою «генетичною системою» [3; 79]. Усе це визначає високий виховний і освітній потенціал культури, робить її потужним фактором розвитку людини, зокрема і духовного, її соціалізації та індивідуалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання духовного розвитку студентів ВНЗ засобами культури ще недостатньо висвітлено у наукових працях і вимагає розробки інноваційних підходів до освітньо-виховного процесу у вищій школі з рішення цієї проблеми сучасності. Ціннісна складова освітньо-виховного процесу в гуманістичному дусі передбачає ставлення до людини як до головного суспільного багатства. Культура як унікальна сукупність духовних багатств визначає ціннісні орієнтири освіти і виховання у вигляді «особистісного зразка» людини як ідеалу для наслідування.

Аналізуючи праці окремих науковців, доходимо висновку, що у всіх визначеннях чи трактуваннях культури є спільні точки дотику, важливі для розуміння її зв'язку з вихованням та освітою. По-перше, розуміння, що культура акумулює історичний досвід у матеріальній та духовній сферах. По-друге, визнання, що частиною культури є виховання та освіта.

Сучасна наука розглядає взаємозв'язок культури, виховання та освіти як необхідність гуманізації та духовного розвитку особистості, що відображено в працях Л.Буюєвої, М.Бургіна, З.Донець, Є.Жорнової, Н.Крилової. У визначенні сутності духовної культури, духовного розвитку мали значення наукові ідеї М.Боришевського, І.Загарницької, М.Нікандрова, Т.Петракової, Г.Романенко, Н.Долгої, К.Журби, Л.Шурми і ін. Проблеми виховних аспектів освіти, культурологічних засад освітньо-виховного процесу, духовно-моральних основ виховання студентської молоді стали предметом наукових пошуків О.Андрєєвої, Є.Бондаревської, О.Данилюка, Н.Шапранової, М.Роганової, О.Коломієць та ін.

Метою статті є визначення актуальних проблем взаємозв'язку культури, виховання, освіти та їх ролі у духовному розвитку студентів ВНЗ.

Вклад матеріалу дослідження. Духовний розвиток особистості, її духовність – це категорія людського буття, якою виражається його здатність до самотворення та творення культури. Онтологічним контекстом формування та розвитку духовності є культурна реальність. Для того, щоб людина духовно зростала, творила себе, вона має осмислювати культуру як умову своїх життєвих орієнтирів та здійснення процесу самопізнання. Культура є мірою «людського в людині». Культура – універсальна характеристика людського буття [6; 244].

Учені наголошують, що у кризовому суспільстві, коли економічне та соціально-політичне буття переповнене труднощами, суперечностями, нестабільністю, саме культура є способом виживання людини, оскільки в ній концентрується не лише досвід успіхів, але й уроки поразок і мужності повноцінно жити в ситуації хаосу. У культурі, як релігійній, так і світській, формуються віра, надія, мудрість терпіння і виживання, любов і взаємна підтримка людей у важкі часи. Ці вічні цінності на сучасному етапі розвитку країни є актуальними, оскільки, на думку окремих вчених,

культура та її діячі почали втрачати захисні функції у ставленні до людини, її духовного світу, духовного простору її становлення та розвитку [3; 80].

Сучасній молодій людині, студенту важко усвідомити, що його успіх, кар'єра, досягнення залежать не лише від професійної діяльності, але й від того, наскільки він вихований морально щоб діяти розумно. Оскільки духовна культура студента є надзвичайно актуальною, то головним завданням сучасної освіти є її розвиток, що стає основою формування і становлення особистості. Розвиток духовності як провідної якості молоді людини, обґрунтування її пріоритетів і системи цінностей, що мають лягти в основу її професійного, суспільного і особистого життя, виступають основою процесу виховання студентів. Навчальний заклад – той осередок, де відбувається процес залучення молоді до загальнолюдських моральних та естетичних цінностей: добро, краса, істина, любов, гармонія, духовність.

Організація освітньо-виховного процесу у вищій школі на засадах духовності набуває першорядного значення. Освіта, будучи загальнокультурною умовою становлення особистості, розвитку її духовних сил і здібностей, «стає центральною культуротворчою сферою буття людини і суспільства; все більшою мірою залучає інтелектуальні, інформаційні, проектні ресурси людства, виступаючи в свою чергу, найбільш важливим ресурсом розвитку всіх інших складників духовного світу людини» [4; 13].

На сучасному етапі розвитку суспільства зміст процесу формування духовної культури студентів має включати:

- освітньо-виховні ресурси духовної культури суспільства;
- потенціал навчально-виховного і соціокультурного середовища ВНЗ;
- духовний саморозвиток та духовну самореалізацію особистості студента [1].

Виконання цих завдань передбачає докорінні зміни усієї системи гуманітарної підготовки, в основі якої лежить найвища духовна мета людства – формувати зрілу особистість, життєві інтереси і прагнення котрої відповідатимуть кращим уявленням суспільства про людину.

Важлива роль у цьому процесі відводиться культурі, яка, будучи витвором людини, проявом її соціальної, креативної та духовної сутності, втіленням життєвого досвіду людства, є неможливою без людини і залежить від неї. У той же час ні буття людства, ні буття окремої людини теж є неможливими без матеріальної та духовної культури. Їх взаємозалежність обопільна. Освіта, виховання і культура – дві сторони генетично єдиного процесу відтворення, розвитку людини шляхом засвоєння і передачі цінностей культури. У кризовому соціумі збереження єдності культурного та освітнього просторів є одним з факторів стабілізації всіх суспільних систем і самої людини. Це дає їй принцип надії і віри і сприяє виходу з кризової ситуації інколи більшою мірою, ніж стабілізація економічних і політичних систем [3; 88].

Технологія формування духовної культури у студентів ВНЗ розглядається як «спеціально організований, цілеспрямований, динамічний, інноваційний процес забезпечення і стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення системи знань про культурно-духовні цінності, що формують діалектичне та гнучке світорозуміння; ціннісних орієнтацій на ідеали культури та традиції свого народу; моральних норм суспільства, духовності, емоційної культури, вольової саморегуляції поведінки, здатності до самопізнання; умінь і навичок культуротворчої діяльності та духовної практики» [5; 206].

Основними чинниками, що впливають на формування духовної культури молоді людини, є, на думку окремих учених [1, 5, 7], наступні: культурознавчі дисципліни, масова культура, етнічна та релігійна культура, творча діяльність.

Безперечно, інтегратором у галузі суспільно-гуманітарних знань, що концептуально впливають на формування особистості, її духовного потенціалу і культуротворчої позиції в суспільстві, виступає комплекс культурознавчих дисциплін. Оскільки такі дисципліни дозволяють вивчати культуру в усій багатогранності її аспектів, передбачають адресне звернення до особистості, її свідомості, розуму, почуттів через осмислення надбань світової та національної культур, дають розуміння важливості внеску кожної людини у культуру суспільства, то їх основними завданнями є наступні.

1. Ознайомити студентів із сучасними науковими підходами до проблем культури і духовного розвитку особистості.
2. Розкрити на теоретико-методологічному рівні сутнісні характеристики духовної культури як світоглядного, культурологічного, історичного феномену людського буття.
3. Розвивати духовно-чуттєвий світ особистості, емоційно-образне мислення, здатність до сприйняття життя на основі ідеалів краси.
4. Стимулювати орієнтацію студентської молоді на гуманістичні ідеали та вічні духовні цінності людства.

У процесі оволодіння культурологічними знаннями формується психологічна установка студента на розуміння людини як суб'єкта історичного процесу культуротворчості, а це сприяє розвитку особистісної моделі освіти у порівнянні з іншими. Саме завдяки особистісному змісту освіта наближається до духовного світу людини. Духовність особистості розкривається в подоланні стереотипів мислення, інертності, консерватизму. Г.Філіпчук зауважує, що «варто сконцентрувати увагу держави і громадськості, її здорової української частини на одну дуже важливу складову – культурологічну. Адже саме через гуманітаризацію, гуманізацію, впровадження цінностей світової, європейської, української культури, українознавчих цінностей можна змінити ментальність і свідомість тих, хто наділений професійним правом виховувати націю» [9; 9]. Людина з розвинутою духовністю здатна не лише розуміти, а й глибоко переживати культурно-історичний процес, формувати істинну гуманістичну ієрархію життєвих цінностей, у якій виявлені соціальні пріоритети. Крім того, культурознавчі дисципліни дають студентам

уявлення про соціальні функції обраної ними спеціальності, про критерії визначення фахового рівня і професійної етики майбутнього фахівця.

Таким чином, виховний зміст культурознавчого варто спрямовувати і на вивчення професійної культури студентів як певного виду діяльності, що має стати органічною складовою загальнолюдської та духовної культури. Отже, процес формування духовної культури студентів є педагогічним явищем.

У сучасних умовах духовний розвиток молодого покоління відбувається під впливом так званої масової культури, яка включає в себе не лише витвори масового мистецтва, а й спосіб життя, спосіб духовного спілкування. З одного боку, вона є виразником громадської думки, з іншого – справляє могутній і дедалі більший вплив на її формування. Молодим людям імпонує, що масова культура несе в собі зовнішньо привабливі й легко засвоювані ідеї та символи, апелює до віянь сучасної моди, є еталоном престижного споживання, не потребує напружених роздумів, дозволяє розслабитись, відволіктись, не навчає, а розважає. Сьогодні масова культура відіграє велику роль у соціалізації особистості, її виховний та освітній вплив порівнюється з впливом традиційної педагогіки, а часом і переважає його. Сучасна масова культура справляє на молодь не лише позитивний, а й негативний вплив, що пов'язано з засиллям низькопробної продукції, переповненої сценами жорстокості, насильства, асоціальної поведінки. Тому важливим завданням як сім'ї, так і закладів освіти, у т.ч. вищої, є, використовуючи виховний й освітній потенціал культури, навчити молодь шукати і цінувати прекрасне, знайомити зі справжнім мистецтвом, виховувати естетичні смаки та ідеали.

Важливим фактором впливу на формування духовної культури студентської молоді є активне впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ українознавчих цінностей, власних національно-історичних, соціально-психологічних та культурних особливостей. У надрах багатой етнічної культури приховані об'єктивні закономірності історико-культурних процесів. Для того, щоб інтелектуалізувати навчальний процес, необхідно збагачувати його зміст національно-духовними цінностями, охоплюючи різноманітне коло проблем, що дасть можливість пізнати сутність своєї нації, утвердити культуру і духовність на рівні розвинутих країн світу. У центрі уваги викладачів мають бути сюжети, пов'язані з забезпеченням прав людини, поширенням процесу демократизації, пропагандою національних і соціальних цінностей, ідей толерантності й поваги до інших народів. При цьому необхідно прагнути до гранично виваженої інтерпретації фактів минулого і сучасного. Важливого значення набуває також розуміння молоддю найцінніших надбань гуманістичної думки свого народу, стимулювання емоційного переживання студентами особистої причетності до рідної культури й усвідомлення національно-культурної самоідентифікації особистості.

Духовний розвиток студентської молоді нерозривно пов'язаний з творчою діяльністю, креативністю, що стимулює розвиток широкого спектру соціально-ціннісних якостей особистості, таких як ініціативність, відповідальність, комунікативність, нестандартність мислення. Розвитку творчого мислення сприяють ситуації незавершеності і відкритості, заохочування до запитань, стимулювання незалежності й відповідальності, наголос на самостійних спостереженнях, почуттях і узагальненнях. Виховання студента як творчої особистості в процесі викладання культурознавчих дисциплін варто спрямовувати на розвиток методологічної, дослідницької культури, творчих здібностей, умінь системного застосування знань у розв'язанні теоретичних і практичних завдань. Результатом такого підходу стає формування творчого мислення особистості, основними елементами якого виступають: самостійне перенесення знань у нову галузь, умінь бачити альтернативу рішень, умінь комбінувати раніше відомі способи розв'язання тих чи інших завдань. Усе це, на нашу думку, створює умови для всебічної реалізації творчих обдарувань молоді, сприяє духовному розвитку особистості.

Надзвичайно важливу роль у духовному розвитку студентської молоді відіграє релігійна культура. Релігія, що споконвіку зціляла людські душі, вчить гуманності, порядності, ширості у відносинах між людьми, є основою істинної моральності та духовності. Християнство відіграло важливу роль у становленні та розвитку української педагогічної науки. У наш час воно також дає міцну основу для побудови цілісної і дієвої системи морального та духовного виховання молоді. Важливо, щоб наша молодь набувала людяності, добропорядності, глибини почуттів, прагнула до духовного сходження і свято вірила в перемогу добра над злом і неправдою. Виховання молодого покоління на принципах християнства – це надійний шлях до духовного оздоровлення нації, що є запорукою становлення української державності.

Висновки. Аналізуючи наукові доробки вчених, доходимо висновку, що основними завданнями духовного розвитку студентів ВНЗ у процесі залучення виховного потенціалу культури є наступні:

- формування духовної компетенції майбутніх фахівців в інтелектуальній, емоційно-ціннісній, саморегуляційній та діяльній сферах особистісного розвитку;
- формування ціннісних орієнтацій на ідеали культури і традицій свого народу;
- культивування кращих рис української ментальності, розвиток духовно-чуттєвого світу особистості, духовних потреб, прагнень до моральної досконалості;
- виховання інтересу та ціннісного ставлення до творів мистецтва, до явищ культури, здатності сприймати життя на основі ідеалів краси, добра і любові;
- виховання здатності до самопізнання та культурної самоосвіти, творчої самореалізації у діяльності та спілкуванні;
- активізація творчого ставлення до навколишньої дійсності, самостійність рішень та цілеспрямованість дій; розвиток умінь та навичок, які зумовлюють практичний діяльній характер духовної культури, здатність до культурно-творчої діяльності.

Таким чином, духовний розвиток молодого покоління, прийняття духовних цінностей, норм і принципів як особистісно значущих обумовлює соціально-моральну, духовно-ціннісну орієнтацію поведінки і професійної діяльності, творчо активної і духовно наповненої життєдіяльності людини в соціумі. Сучасна освіта має ґрунтуватися на парадигмі «людина культури», якій близькі історичні і культурні традиції, в якій сформовані культурні цінності, прагнення до моральності, краси, вищих духовних засад.

Студенти ВНЗ є потенційною елітою суспільства, що акумулює у своїх ідеях концепти майбутніх політичних, культурних, економічних перетворень у суспільстві і від того, які ціннісні орієнтири сформулюються у них сьогодні, багато в чому залежатиме перспектива розвитку української держави у майбутньому. Освіта – необхідна умова підготовки молоді до життя, її соціалізації, залучення до духовних надбань людства. Тому залучення і педагогічне використання потенціалу культури як одного із засобів духовного оздоровлення, відродження і виховання нації та особистості сьогодні вкрай необхідне.

Список використаної літератури

1. **Балагура О. О.** Нова система морально-духовних цінностей [Електронний ресурс] / О. О. Балагура // Наука. Релігія. Суспільство. – 2012. – № 1. – С. 88–91. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nrs_2012_1_16.pdf.
2. **Боришевський М. Й.** Духовні цінності як детермінанти розвитку й саморозвитку особистості / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. – К., 2002. – № 3 (36). – С. 49-57.
3. **Буева Л. П.** Человек, культура и образование в кризисном социуме / Л. П. Буева // Философия образования : сб. науч. ст. – М., 1996. – С. 76-89.
4. **Зязюн І. А.** Філософія поступу і прогнозу освітньої системи / І. А. Зязюн // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. – Київ, Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10-18.
5. **Коломієць О. Б.** Формування духовної культури майбутнього фахівця в соціокультурних умовах сьогодення / О. Б. Коломієць // Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 120. – С. 204-210.
6. **Охрімчук Р. М.** Духовність / Р. М. Охрімчук: Енциклопедія освіти; голов. ред. акад. НАН і АПН України, президент АПН України В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – С. 244-245.
7. **Роганова М. В.** Виховання духовної культури у студентів вищих навчальних закладів в інтегрованих групах навчання: теорія і практика : монографія / М. В. Роганова. – Краматорськ, ДІТМ МНТУ, 2010. – 454 с.
8. **Сіданіч І. Л.** Актуальні проблеми духовно-морального виховання студентської молоді / І. Л. Сіданіч // Наук. зап. Серія «Психологія і педагогіка». – К., 2013. – Вип. 23. – С. 233-241.
9. **Філіпчук Г.** Національно-культурний контекст освітньої політики [Електронний ресурс] / Г. Філіпчук // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 1. – С. 9-24. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24090/1/2-9-24.pdf>

References

1. **Balahura O. O.** Nova systema moralno-dukhovnykh tsinnostei [Elektronnyi resurs] / O. O. Balahura // Nauka. Relihiia. Suspilstvo. – 2012. – № 1. – S. 88–91. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nrs_2012_1_16.pdf.
2. **Boryshevskiy M. I.** Dukhovni tsinnosti yak determinanty rozvytku y samorozvytku osobystosti / M. I. Boryshevskiy // Pedahohika i psykholohiia. – 2002. – № 3 (36). – S. 49-57.
3. **Bueva L. P.** Chelovek, kultura y obrazovanye v kryzysnom sotsyume / L.P. Bueva // Fylosofiia obrazovanyia : sb. nauch. st. – M., 1996. – S. 76-89.
4. **Ziazun I. A.** Filosofiia postupu i prohnozu osvitnoi systemy / I. A. Ziazun // Pedahohichna maisternist: problemy, poshuky, perspektyvy: Monohrafiia. – K., Hlukhiv : RVV HDPU, 2005. – S. 10-18.
5. **Kolomiets O. B.** Formuvannia dukhovnoi kultury maibutnoho fakhivtsia v sotsiokulturnykh umovakh sohodennia [Elektronnyi resurs] / O. B. Kolomiets // Nauk. zap. [Kirovohrad. derzh. ped. un-tu im. V. Vynnychenka]. Ser. : Pedahohichni nauky. – 2013. – Vyp. 120. – S. 204-210. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2013_120_33.
6. **Okhrimchuk R. M.** Dukhovnist / R. M. Okhrimchuk. – Entsyklopediia osvity; holov. red. akademik NAN i APN Ukrainy, prezident APN Ukrainy V.H.Kremen. – Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. – S. 244-245.
7. **Rohanova M. V.** Vykhovannia dukhovnoi kultury u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv v intehrovanykh hrupakh navchannia: teoriia i praktyka: [monohrafiia] / M. V. Rohanova. – Kramatorsk, DITM MNTU, 2010. – 454 s.
8. **Sidanich I. L.** Aktualni problemy dukhovno-moralnoho vykhovannia studentskoi molodi / I. L. Sidanich // Nauk. zap. Seriia «Psykhohiia i pedahohika», 2013. – Vyp. 23. – S. 233-241.
9. **Filipchuk H.** Natsionalno-kulturnyi kontekst osvitnoi polityky [Elektronnyi resurs] / H. Filipchuk // Pedahohika i psykholohiia profesiinoy osvity. – 2013. – № 1. – S. 9–24. – Rezhym dostupu: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/24090/1/2-9-24.pdf>.

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КУЛЬТУРЫ В ДУХОВНОМ РАЗВИТИИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ

Дзюбишина Наталия Богдановна, кандидат педагогических наук, доцент,
Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Рассмотрено влияния культуры, воспитания и образования на духовное развитие студентов высших учебных заведений; отмечено роль воспитательного и образовательного потенциала культуры в развитии человека; названы составные содержания процесса формирования духовной культуры студентов, описана технология ее образования; обозначены факторы, влияющие на формирование духовной культуры молодежи; определены основные задачи духовного развития студенчества в процессе использования воспитательного потенциала культуры.

Ключевые слова: духовное развитие личности, культура, духовная культура, образовательно-воспитательный процесс.

USE OF UPBRINGING AND EDUCATIONAL POTENTIAL OF CULTURE IN SPIRITUAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Dziubyshyna Natalia, Ph.D., associate professor,
Rivne state university of the Humanities, Rivne

The article deals with the problem of the impact of culture, upbringing and education on the spiritual development of students in higher educational establishments. The role of the upbringing and the educational potential of culture in human development has been emphasized. It has been revealed the components of the content of the formation of the students' spiritual culture and explained the technology of its creation. The factors that influence the formation of spiritual culture of youth have been determined. The basic tasks of the students' spiritual development during the process of involvement of the educational potential of culture have been outlined.

Key words: spiritual development of a personality, culture, spiritual culture, upbringing and education process.

UDC 378.015.31:17.022.1. 057 875

USE OF UPBRINGING AND EDUCATIONAL POTENTIAL OF CULTURE IN SPIRITUAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Dziubyshyna Natalia, Ph.D., associate professor,
Rivne state university of the Humanities, Rivne

The aim of the article is to identify the actual problems of the relationship between culture, upbringing, education and their role in the spiritual development of students in higher educational establishments; to consider the factors that influence the formation of spiritual culture of a young person.

Methodology of the research. We have analyzed the works of the famous scientists (M.Boryshevskyi, I.Ziaziun, A.Balagura, M.Roganova and others) who revealed the meaning, the essence of the impact of culture on the spiritual personality development. The article is based on the theoretical approaches to the understanding of the role of education and upbringing in the spiritual and the cultural personality development.

Results. The article examined the impact of culture, education and upbringing on the spiritual development of students in higher educational establishments. It has been focused on that the problem of formation of the students' spiritual values is very relevant today. The high upbringing and educational potential of culture makes it the powerful factor in the human development, particularly the spiritual. It has been emphasized that upbringing, education, and culture are the components of the whole process of human development through learning and transmission of the cultural values. In a crisis society the preserving of the unity of the cultural and the educational spaces is the only factor in the stabilization of all social systems and the personality him/herself. The factors that influence the formation of the young people' spiritual culture (culture study subjects, popular culture, ethnic and religious culture, creative activities) have been determined. It has been described the technology of the students' spiritual culture development.

Novelty. It was made the attempt to identify the main tasks of spiritual development of students in higher educational establishments, involving the upbringing and the educational potential of culture.

Practical significance. The materials of the article can be used while teaching the subjects of the pedagogical cycle in the artistic specialties, in writing essays, term papers, researches etc.

Key words: spiritual development of a personality, culture, spiritual culture, upbringing and education process.

Надійшла до редакції 10.11.2016 р.

УДК 808.55

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЇ ТЕХНІКИ В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ СЦЕНІЧНИМ МОВЛЕННЯМ

Герц Ірина Іванівна, заслужений працівник культури України,
доцент кафедри сучасної хореографії, Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ;

Нечасенко Тетяна Василівна, доцент кафедри тележурналістики,
дикторів та ведучих телепрограм, Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ